

Головною вимогою під час кожного тактичного навчання будь-якого рівня незмінно залишається видовищність дійства. На передодні кожного такого навчання передують десятки репетицій, і будь-яка зміна, не передбачена сценарієм, незмінно призводить до руйнування всього дійства [1]. Насправді методика підготовки військ із застосуванням лазерних імітаційних систем не дуже відрізняється від існуючої нині - те ж саме поетапне проведення занять на навчальних місцях, де завершальною фазою є тактичне навчання. З єдиною поправкою: репетицій немає. Вони втрачають сенс. Ці системи дозволяють виключити факт передбачення сценарію поразки цілей, а також виведення з ладу зброї військовослужбовця та озброєння військової техніки, що буде вимкнена, коли у них влучать.

Список бібліографічних посилань

1. Разработка теории и технологий психологической подготовки военнослужащих к боевым действиям // Pro-Psichology.ru : сайт. 22.08.2011. URL: <https://pro-psichology.ru/vvedenie-v-professiyu-voennogo-psichologa/695-razrabotka-teorii-i-technologij-psichologicheskoy.html> (дата звернення: 14.04.2020).

Отримано 15.04.2020

УДК 377:355.541.2

ДАВИГОРА Ю. І.,

кандидат психологічних наук, завідувач кафедри
тактичної підготовки Навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);
 <https://orcid.org/0000-0002-7355-021X>;

БОНДАРЕНКО В. В.,

доктор педагогічних наук, доцент, заслужений майстер спорту України,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);
 <https://orcid.org/0000-0002-0170-2616>;

РЕШКО С. М.,

професор, заслужений майстер спорту СРСР,
професор кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);
 <https://orcid.org/0000-0002-7456-8550>

РУСАНІВСЬКИЙ С. В.,

завідувач кафедри вогневої підготовки
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);
 <https://orcid.org/0000-0002-3752-5316>

ТАКТИКА ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ВОГНЕВОГО КОНТАКТУ ІЗ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

*Здійснено аналіз наукової літератури та ситуацій збройних зіткнень
працівників правоохоронних органів із суспільно небезпечними особами.
Висвітлено тактику дій правоохоронців під час вогневого контакту з
суспільно небезпечними особами в умовах населених пунктів.*

Ключові слова: працівник поліції; професійна підготовка; суспільно небезпечна особа;
тактична підготовка.

Працівники Національної поліції України надають поліцейські послуги у сферах забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності [9]. Ефективне виконання таких завдань вимагає

наявності в працівників не лише спеціальних знань, розвинених психологічних і фізичних якостей, а й сформованих рухових умінь і навичок [2–5]. Під час зіткнення з озброєними й агресивно налаштованими особами успішність сутички визначатиметься психологічною готовністю до застосування поліцейських заходів примусу, сформованими вміннями та навичками поводження зі зброєю, здійснення влучної стрільби, тактично правильних дій, пов'язаних із переміщенням, вибором укриття для стрільби тощо [1; 3; 6, 9; 12].

Особливої актуальності це набуває в умовах ведення бойових дій на Сході України. Забезпечення публічної безпеки та порядку на цій території обумовлює зіткнення із суспільно небезпечними особами. При цьому простежуються систематичні збройні напади на представників правоохоронних органів. Ґрунтовний аналіз таких ситуацій дає підстави констатувати низку проблем, з якими доводилося стикатися правоохоронцям під час здійснення спеціальних дій. Проблеми виникали із-за низького рівня професійної підготовленості особового складу, недостатньої уважності, нехтуванням правилами особистої безпеки, підступністю ворога тощо.

Детальне вивчення ситуацій збройного зіткнення дозволило виокремити вимоги до тактичної підготовленості правоохоронців. Це стосується тактичних дій під час здійснення спеціальних заходів, серед яких: вибір укриття для стрільби; ведення вогню по декількох цілях; дії при раптовому зіткненні з групою суспільно небезпечних осіб на близькій відстані; дії під час потрапляння під раптовий вогонь; огинання будівлі; дії в неосвітленому приміщенні; особливості використання вогнепальної зброї.

Схарактеризуємо ключові тактичні дії, якими повинен володіти правоохоронець під час збройного зіткнення із суспільно небезпечними особами в умовах населених пунктів.

1. Тактичні особливості вибору укриття для стрільби. Опрацювання спеціальної літератури [7; 8; 11] свідчить, що в основу тактики дій працівників правоохоронних органів під час вогневого контакту з суспільно небезпечними особами в умовах населених пунктів покладено правило «лівої руки» (або «лівостороннє правило»). Сутність його полягає в тому, що людині правші зручні, швидше й ефективніше вдається виконати дії, які пов'язані з поворотом ліворуч. Відповідно швидше й ефективніше працівник має змогу вести вогонь під час переміщення та поворотів ліворуч і гірше – з розворотом праворуч. Для працівника лівші – навпаки.

Вибір укриття для стрільби здійснюється саме з урахуванням правила «лівої руки», тобто воно повинно бути ліворуч від працівника, закривати тулуб і більшу частину голови. При цьому, для зустрічного вогню лишаються відкритими руки, праве плече і незначна частина голови. В разі, якщо укриття розташоване праворуч, правоохоронцю доведеться вести вогонь з лівої руки, що є незручним для правші. Якщо ж зброю утримувати правою рукою, то під ураження підпадає більша частина тулуба та голови. Помилкою також буде ведення вогню над укриттям, тому що під обстрілом голова, плечі та частина тулуба.

2. Тактика ведення вогню по декількох цілях. Під час швидкісної стрільби по декількох цілях, ефективніше відкривати вогонь по крайньому правому об'єкті, повертаючись під час стрільби ліворуч. В умовах ведення вогню по групі суспільно небезпечних осіб, яка рухається фронтально, доцільніше першою вражати крайню особу (яка замикає групу), з подальшим перенесенням вогню на цілі, які розташовуються попереду. Це дасть змогу вразити кілька цілей (суспільно небезпечних осіб) до початку організованого опору. Якщо ж першою вразити ціль попереду групи – це надасть можливість правопорушникам швидше зорієнтуватися та діяти: залягти, розосередиться та відкрити вогонь у відповідь. Вразі, коли перед працівником з'явилося кілька суспільно небезпечних осіб, які намагаються зникнути й рухаються в повний зріст, а інший із-за укриття веде вогонь, то передусім, необхідно знешкодити особу, яка здійснює вогневий опір, а не спокуситися легкою та більшою ціллю.

3. Тактика дій під час раптового зіткнення з групою суспільно небезпечних осіб на близькій відстані. В умовах раптового зіткнення з групою суспільно небезпечних, озброєних осіб, ні в якому різі не слід повертатися спиною та намагатися зникнути, оскільки існує велика ймовірність бути ураженим. Правильним рішенням буде негайне відкриття

вогню у відповідь. При цьому вести вогонь слід якомога інтенсивніше. З урахуванням правила лівої руки необхідно водночас переміщатися вперед і ліворуч. При цьому бійці ворожої групи будуть змушені повертатися для стрільби праворуч, спрямовуючи зброю в спину своїм співникам. Під час наближення до протиборчої сторони, слід одночасно розстрілювати ціль «на скидку», при цьому вести вогонь намагатися в нижню частину – це, принаймні, уможливить рикошет. Якщо здійснювати стрільбу вище – більша ймовірність взагалі не влучити. Фахівці рекомендують у таких випадках діяти якомога швидше та в перші секунди вогневого контакту не шкодувати набоїв. Боковим зором слід виявляти укриття й направлятися туди для безпечного перезарядження зброї.

4. Тактика дій вразі потрапляння під раптовий вогонь. Ключовою вимогою в разі раптового збройного нападу суспільно небезпечних осіб є обов'язкове переміщення. Це знижує ймовірність прицільного вогню, та відповідно ризик ураження. Вразі виникнення такої ситуації необхідно переміщатися ліворуч, змушуючи ворога розгортатися для стрільби праворуч. Якщо правоохоронець не очікувано потрапив під обстріл, необхідно відразу прийняти положення лежачи й намагатися переміститися за будь-яке укриття, одночасно готуючись до бою. Практика свідчить, що не всі працівники дотримуються цього правила. Дехто починає стріляти лишаючись на місці та відразу перетворюється на зручну мішень. Інші – приймають положення лежачи, не знявши з плеча автомат, та, як наслідок, знаходяться в положенні, із якого не зручно вести вогонь. За умови ураження напарника, з яким у складі групи переміщалися, необхідно, перш за все, дістатися укриття, а вже потім надавати допомогу. Інакше існує велика ймовірність бути ураженим.

5. Огинання будівлі. Огинати кути будь-яких будівель необхідно намагатися праворуч, при цьому зброя (автомат) розміщуватиметься з правого боку, що буде перевагою в умовах збройної сутички. Це обумовлено тим, що супротивник змушений буде утримувати зброю із лівого боку. В разі, якщо з правого – буде підставляти під вогонь голову, плечі та більшу частину тулуба. Під час переміщення в складі групи – тактично правильно крайнім (закриваючим) ставити працівника, який влучно стріляє з лівого плеча або лівшу.

6. Тактика дії в темному (неосвітленому) приміщенні. Проникнення у світлий час доби в темне приміщення – дія складна, яка вимагає підготовки й часу для адаптації очей до темряви. Оглядати темні горища та підвали ефективніше із застосуванням освітлювальних приладів. При цьому необхідно використовувати спеціальні ліхтарі, які освітлюють допоки натиснутий вмикач. Це необхідно для його миттєвого вимкнення вразі потреби. Джерело світла слід утримувати на витягнутій руці. Під час переміщення в темряві необхідно уникати освітлених місць або ж долати їх якомога швидше. Після кожного ввімкнення ліхтаря слід відразу змінювати позицію.

Фахівці-практики рекомендують на електричний ліхтар намотувати гуму. Це обумовлено тим, що під час огляді темних приміщень або при веденні вогневого контакту в підвалах, каналізаційних мережах, тунелях, метро, такий «протиударний» ліхтар можна увімкнути та кинути в бік можливого перебування суспільно небезпечної особи. Такі дії сприятимуть ефективнішому веденню прицільного вогню завдяки освітленню місця перебування суспільно небезпечної особи.

7. Тактичні дії в будівлі. Під час переміщення в середині будівлі необхідно бути обачним і звертати увагу на джерела виникнення шуму та напряму його поширення. Інколи його створюють щоб відволікти увагу. Зброю необхідно спрямовувати в сторону погляду, а у вузьких місцях – донизу (автомат). Якщо це пістолет, то руки повинні бути зігнуті в ліктях та притиснуті до тулуба.

Під час переміщенню по сходах, слід бути уважним, оскільки їх конструкція може створювати зорову перешкоду, тобто обмежувати поле зору. Правоохоронцю необхідно розміщуватися спиною до стіни і рухатися, попередньо перевіривши наявність і міцність наступного щабля. Слід бути готовим до ймовірних атакуювальних дій супротивника як знизу, так і зверху.

8. Особливості використання вогнепальної зброї. Швидке й оптимальне прийняття положення до ведення прицільного вогню передбачає утримання автомата біля плеча. Тобто

слід переміщатися, не відриваючи автомат від плеча. Ствол при цьому спрямовується донизу.

Здійснюючи стрільбу з автомата або кулемета, не слід очікувати повного спустошення магазину. Якщо магазин частково спустошений і в бою виникла пауза, необхідно його замінити, а частково витрачений залишити в резерві. Для того, щоб не втрачати час на пересмикування затвора при перезаряджанні, фахівці рекомендують перед заряджанням магазину вставити три трасуючі патрони. Здійснюючи стрільбу і помітивши, що пройшла трасуюча куля, буде зрозуміло – залишилося ще два патрони в магазині. Можна виконати постріл ще один раз і, від'єднавши порожній магазин, замінити його заповненим. Оскільки останній патрон вже досланий в патронник, пересмикувати затвор не потрібно. Порожній магазин під час вогневого контакту, зазвичай, лишають на землі або кладуть у підсумок. При необхідності в ближньому бою можна кинути його в супротивника, або зімітувати кидання гранати.

Проникнувши в приміщення, щойно залишене ворогом, необхідно бути уважним, оскільки є ймовірність його мінування (наявність розтяжок). Двері не слід відчиняти рукою. З позицій особистої безпеки слід використати для цього довгу палицю або мотузку (довжиною не менше десяти метрів). Необхідно враховувати, що речі, які знаходяться в приміщенні можуть бути заміновані. Під час огляду («зачистки») житлових і нежитлових приміщень дії кожного члена групи повинні бути заздалегідь чітко визначені. При відпрацюванні тактичних дій слід розглядати декілька варіантів можливого перебігу подій. Це обумовлено необхідністю формування в правоохоронців умінь виконувати різні тактичні ролі, вразі необхідності бути готовим замінити пораненого товариша тощо.

Отже ключовим напрямом підвищення рівня готовності працівників правоохоронних органів до ефективного опору під час зіткнення з озброєними та агресивно налаштованими суспільно небезпечними особами є відпрацювання низки висвітлених тактичних дій.

Список бібліографічних посилань

1. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 трав. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 52–57.
2. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с.
3. Бондаренко В. В. Формування рухових умінь та навичок курсантів вищих навчальних закладів МВС України у процесі занять зі спеціальної фізичної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Чернігів, 2012. 219 с.
4. Дії спеціального підрозділу міліції щодо організації та порядку здійснення супроводження військових та інших транспортних колон в умовах загрози нападу : метод. рек. Київ : НАВС, 2014. 41 с.
5. Дубко Ю. В. Управління органами внутрішніх справ в особливих умовах : монографія. Луганськ : РВВ ЛАВС, 2004. 776 с.
6. Івлєв О. М., Моргунов О. А. Удосконалення службової підготовки патрульної поліції засобами дистанційного навчання (на прикладі тактичної підготовки) // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. С. 129–133.
7. Кожушко Е. П. Современный терроризм: анализ основных направлений. Минск : Харвест, 2000. 448 с.
8. Майборода І. М., Власов К. В., Горбов О. М. Особливості організації зв'язку під час проведення спеціальної операції по роззброєнню незаконних збройних формувань. *Честь і закон*. 2010. № 2. С. 54–56.
9. Про Національну поліцію : Закон України від 2.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 20.04.2020).

10. Сокурєнко В. В. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 9–11.

11. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України : навч. посіб. / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 300 с.

12. Швець Д. В. Первинна професійна підготовка як необхідна правова вимога до підготовки поліцейських. *Право і Безпека*. 2017. № 3. С. 103–112.

Отримано 24.04.2020

УДК 378-044.247(477:4)

ДІДКОВСЬКИЙ В. А.,

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

 <https://orcid.org/0000-0002-4327-0823>

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розкрито і проаналізовано основні критерії та показники спеціальної фізичної підготовки, які є компонентами готовності майбутніх офіцерів Національної поліції України до виконання професійних обов'язків.

Ключові слова: *готовність, критерії, компоненти, показники, особистість, курсанти, спеціальна фізична підготовка.*

Модернізація української освіти, не виключаючи навчальних закладів МВС України, поставила перед державою комплекс закономірних проблем, пов'язаних з підготовкою висококваліфікованих кадрів для правоохоронних органів, здатних, в рамках Конституції України і в умовах, що постійно змінюються, вирішувати професійні завдання по охороні особистих і майнових прав людини і громадянина, захисту державного устрою, забезпеченню безпеки держави і суспільства від злочинних посягань.

Однією з найважливіших задач, що поставлені перед відомчими навчальними закладами є цілеспрямована підготовка спеціалістів, які володіють якісними знаннями, вміннями та навичками, необхідними для виконання професійного обов'язку.

Підготовка працівників Національної поліції України до професійної діяльності зумовлена багатьма чинниками, в тому числі потребами суспільства у кваліфікованих фахівцях, які вільно орієнтуються у фундаментальних проблемах сучасності та здатні до їх професійного осмислення і розв'язання. Нові орієнтири вимагають від правоохоронця особливої творчої активності, високого культурного рівня, освіченості, здатності до саморозвитку.

Реальний рівень специфічних умінь і навичок, з професійної підготовки не в повній мірі дозволяє працівнику ОВС ефективно протистояти злочинцю у ситуаціях, де необхідне застосування заходів фізичного впливу. У зв'язку з цим потрібні особливі підходи до фізичної підготовки правоохоронців, яка є складовою професійної підготовки. Тому і виникає необхідність розкрити зміст поняття «готовність», визначити основні критерії та показники спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів поліції.

Явище готовності становить предмет вивчення як педагогів, так і психологів. Перші акцентують увагу на виявленні факторів і умов, дидактичних та виховних засобів, що дають змогу керувати становленням і розвитком готовності. Психологи орієнтуються на встановленні характеру зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності.

Проблемі готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності присвячені дослідження О. Діденка, М. Дьяченка, Л. Кандибовича, Я. Коломинського, Р. Лучечка, Е. Сафьянца, Т. Шестакової, Л. Чернікової та ін.